

چگونه به منابع الکترونیکی استناد کنیم؟ شیوه پیشنهادی

کیوان کوشا^۱

چکیده: با تولید روز افزون اطلاعات علمی و تخصصی در قالب ارقام و افزایش استفاده از آنها در فعالیت‌های تحقیقاتی، شیوه صحیح استناد به این گونه منابع از اهمیت خاصی برخوردار شده است. مقاله حاضر، سعی دارد ضمن ارائه مهمترین دلایل استناد به منابع اطلاعاتی الکترونیکی، مشکلات اصلی در ارتباط با استناد پایدار به آنها را نمایان سازد. علاوه بر این، انواع رسانه‌های الکترونیکی و عناصر مهم استنادی در آنها مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند. در نهایت، شیوه پیشنهادی برای استناد به منابع الکترونیکی مبتنی بر مهمترین شیوه‌های موجود ارائه می‌گردد.

مقدمه

در حال حاضر، حجم بسیار زیادی از اطلاعات در زمینه‌های مختلف از طریق محمول‌های رقمی نظیر اینترنت، شبکه‌های پیوسته، پایگاه‌های اطلاعاتی دیسک فشرده، و غیره، قابل دسترس می‌باشند و استفاده از آنها برای انجام فعالیت‌های تحقیقاتی و علمی به‌طور فزاینده‌ای در حال افزایش است. در این میان، بسیاری از منابع اطلاعاتی تنها در قالب ارقام در دسترس هستند و برای استفاده از آنها باید منحصراً به نمونه الکترونیکی آنها مراجعه کرد. همچنین، بسیاری از منابع اطلاعاتی چاپی، به صورت الکترونیکی نیز منتشر می‌شوند و برخی از محققان استفاده از نمونه‌های رقمی را ترجیح می‌دهند. انفجار اطلاعات در قالب ارقام، از یک سو افق‌های جدیدی را برای دسترسی کارآمد، سریع، و آسان به منابع اطلاعاتی نمایان ساخته و از دیگر سو بسیاری از محققان و نویسندگان را با چالش‌های نوینی به منظور استناد

۱. کارشناس ارشد مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی جهادسازندگی

پایدار به این‌گونه منابع روبه‌رو ساخته است. ماهیت بی‌ثبات و ناپایدار برخی از محمل‌های رقمی به ویژه اینترنت، باعث گردیده است که نتوان نظیر شیوه‌های رایج استناد به منابع چاپی با آنها برخورد کرد. در حقیقت، برای استناد مناسب به منابع الکترونیکی، توجه به عناصر جدیدی در شیوه‌های استناد ضروری است. در بسیاری از موارد روزآمدی، منحصر به فرد بودن، سهولت دسترسی و جست‌وجوی اطلاعات، و نیز رایگان یا ارزان بودن منابع الکترونیکی نسبت به نمونه‌های چاپی، آنها را به ابزارهای مهم، پرستفاده و کاربردی برای انجام فعالیت‌های تحقیقاتی و علمی مبدل ساخته است. از این رو، استفاده از شیوه مناسبی برای استناد به منابع الکترونیکی با توجه به ماهیت و خصوصیات متفاوت آنها با منابع چاپی از اهمیت بسزایی برخوردار است.

۱. چرا به منابع الکترونیکی استناد می‌کنیم؟

شاید بتوان گفت، محققان و سایر نویسندگان و پدید آورندگان به سه دلیل عمده به منابع اطلاعاتی استناد می‌کنند: الف) حفظ و رعایت حقوق مالکیت معنوی سایر نویسندگان؛ ب) راهنمایی خوانندگان برای دسترسی به محل اصلی اطلاعات استناد شده و تکمیلی؛ ج) اعتبار بخشیدن و تضمین صحت اطلاعات ارائه شده. در این میان، چند دلیل عمده را می‌توان برای پاسخ‌گویی به این سؤال که چرا در برخی از موارد «باید» به منابع الکترونیکی در مطالعات علمی و پژوهشی استناد کرد، مورد شناسایی قرار داد:

۱.۱. منحصراً به فرد بودن: هم اینک، حجم بسیار زیادی از اطلاعات در موضوعات مختلف تنها در قالب ارقام تولید می‌شوند و قابل دسترس هستند. برای مثال، دایرة المعارف‌های میکروسافت/اینکارتا^۱، کامپتون^۲، گروlier^۳، اطلس پیوسته سه بعدی جهان^۴، پایگاه فرهنگ‌های پیوسته^۵، و پایگاه پیوسته سرگذشت‌نامه‌ها^۶، همه از جمله منابع مرجع کاربردی به شمار می‌آیند که تنها در قالب الکترونیکی (بر روی دیسک فشرده یا از طریق شبکه جهانی وب) قابل دسترس می‌باشند. امروزه تعداد بسیار زیادی مجله و خبر نامه در زمینه‌های مختلف نیز تنها به صورت الکترونیکی منتشر می‌شوند که برای مثال می‌توان به مجله کتابخانه‌های رقمی^۷

1. Microsoft Encarta Online (encarta.msn.com/default.asp)

2. Compton (www.optonline.com/comptons)

3. Grolier (gi.grolier.com/gi/products/reference/gmeol/docs/gmeol.html)

4. 3 D Atlas Online (www.3datlas.com)

5. The Web of Online Dictionaries (www.facstaff.bucknell.edu/rbeard/diction.html)

6. Online Biography (www.biography.com)

7. Digital Library (www.dlib.org)

و یا خبرنامه گزارش موتورهای کاوش^۱ اشاره کرد. علاوه بر این، برخی از سازمان‌ها انتشارات خود را تنها در قالب الکترونیکی منتشر می‌کنند که برای نمونه می‌توان به انتشارات اتحادیه بین المللی ارتباطات دوربرد^۲ اشاره کرد. بنابر این بدیهی است که محققان برای استفاده از چنین منابعی منحصراً باید به نمونه الکترونیکی آنها مراجعه کنند.

۲.۱. روزآمد بودن: شاید یکی از قابلیت‌های مهم منابع الکترونیکی نسبت به نمونه‌های چاپی را بتوان انعطاف پذیری بیشتر آنها برای روزآمد شدن در مدت زمان کوتاه به شمار آورد. برای نمونه، محققان برای استفاده از اطلاعات و مقالات جدید در دایرة المعارف چاپی بریتانیکا، می‌بایست چند سال برای انتشار ویرایش جدید چاپی آن منتظر بماند؛ حال آن‌که نمونه الکترونیکی این دایرة المعارف هر ساله بر روی دیسک فشرده و تقریباً هر ماه در شبکه جهانی وب تحت عنوان بریتانیکای پیوسته^۳ روزآمد می‌شود. انعطاف‌پذیری و قابلیت روزآمد شدن سریع منابع الکترونیکی باعث گردیده است که در بسیاری از موارد با استفاده از آنها از دوباره کاری در انجام فعالیت‌های تحقیقاتی جلوگیری شود. برای مثال، هم اینک با رجوع به سایت اداره ثبت اختراعات و علائم تجاری آمریکا^۴ در وب می‌توان از آخرین اختراعات ثبت شده در طول یک هفته گذشته آگاهی حاصل کرد. همچنین، از طریق پایگاه اطلاعاتی مدلاین^۵ در وب می‌توان به چکیده آخرین مقالات و تحقیقات پزشکی یک هفته پس از انتشار آنها دسترسی پیدا کرد. روزآمد بودن بسیاری از منابع الکترونیکی نسبت به نمونه‌های چاپی را می‌توان یکی از دلایل مهم روی آوردن محققان برای استناد به این گونه منابع ارزیابی کرد.

۳.۱. رایگان بودن: رایگان بودن برخی از منابع اطلاعاتی الکترونیکی نیز خود انگیزه و دلیل دیگری می‌تواند برای رجوع و استناد به این‌گونه اطلاعات تلقی شود. در حال حاضر، امکان دسترسی رایگان به بسیاری از منابع مرجع، پایگاه‌های اطلاعاتی و غیره که در گذشته برای استفاده از آنها باید نسخه چاپی آنها را مشترک می‌شد، از طریق خدمات اینترنت وجود دارد که برای نمونه می‌توان به پایگاه چکیده پایان نامه‌های دانشگاهی (۲۰۰۰-۱۹۹۹)^۶، پایگاه اطلاعاتی مدلاین، پایگاه چکیده مقالات شیمی^۷، پایگاه اداره ثبت اختراعات و علائم تجاری

1. Search Engine Report (www.searchenginewatch.com)
2. International Telecommunication Union (www.itu.org)
3. Britannica Online (www.eb.com)
4. U.S. Patent and Trademark Office (www.uspto.gov)
5. The MEDLINE Fool (www.medportal.com/medline.html)
6. ProQuest Digital Dissertations (www.lib.umi.com)
7. ChemWeb (ChemWeb.com/databases/beilstein)

آمریکا و یا متن کامل برخی از مجلات چاپی نظیر مجله انجمن پزشکان آمریکا (جاما)^۱ اشاره کرد. همچنین، در برخی از موارد نیز امکان استفاده رایگان از برخی از منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی در مدت زمان محدود (برای مثال یک ماه) وجود دارد که برای مثال، می‌توان از پایگاه چکیده مقالات کتابداری و اطلاع‌رسانی لیزا^۲ و دایرةالمعارف پیوسته بریتانیکا در شبکه جهانی وب نام برد.

۴.۱. سهولت دسترسی و جست‌وجوی اطلاعات: در بسیاری از موارد، منابع اطلاعاتی الکترونیکی از طریق امکانات جست‌وجوی ساده و پیشرفته، دسترسی سریع و کارآمد به اطلاعات را فراهم می‌سازند. بدین ترتیب، بسیاری از محققان ممکن است ترجیح دهند که به جای استفاده از منابع چاپی به نمونه‌های الکترونیکی آنها مراجعه کنند. برای مثال، استفاده‌کننده با رجوع به ویرایش ۱۹۹۸ منبع مرجع چندرسانه‌ای مایکروسافت بوک شلف^۳ بر روی دیسک فشرده می‌تواند محتوای چند منبع مرجع چاپی (شامل فرهنگ، دایرةالمعارف، اطلس، اصطلاحنامه، سالنامه، راهنما و غیره) را از طریق واسطی واحد به طور هم‌زمان جست‌وجو کرده و نتیجه کاوش خود را در منابع مرجع مختلف مشاهده نماید.

۵.۱. دسترسی به اطلاعات چندرسانه‌ای: یکی از مهمترین قابلیت‌هایی که می‌تواند منابع اطلاعاتی الکترونیکی به ویژه چندرسانه‌ای را از منابع چاپی متمایز سازد، امکان گنجاندن رسانه‌های مختلف در آنها است. به طوری که بسیاری از محققان برای استفاده و دسترسی به اطلاعات صوتی و تصویری (شامل عکس، تصویر، انیمیشن، کلام، موسیقی، ویدئو و فیلم) به منابع چندرسانه‌ای بر روی دیسک فشرده (نظیر دایرةالمعارف‌های چندرسانه‌ای) یا شبکه جهانی وب (نظیر موزه‌ها و نمایشگاه‌های مجازی) مراجعه می‌کنند. علاوه بر این، از طریق نسل جدیدی از موتورهای کاوش وب مختص بازیابی اطلاعات چندرسانه‌ای (نظیر اسکورنت^۴ و آلتاویستا^۵)، می‌توان به هزاران منبع چندرسانه‌ای شامل قطعات صوتی، تصویری و ویدئویی در موضوعات مختلف دسترسی پیدا کرد.

۲. مشکلات استناد پایدار به منابع الکترونیکی

ماهیت ناپایدار برخی از محمل‌های رقمی، همواره مشکلاتی را برای محققان به منظور استناد پایدار به منابع اطلاعاتی الکترونیکی به وجود آورده است. بسیاری از این مشکلات، مرتبط با

1. Journal of the American Medical Association (Jama.ama-assn.org)

2. LISANet (www.lisanet.co.uk)

3. Microsoft Bookshelf

4. Scournet (www.scour.net)

5. Altavista (www.altavista.com)

محیط ناپدار و بی ثبات در اینترنت است. امروزه، بسیاری از افراد، اینترنت را به عنوان «کتابخانه مجازی» به شمار می آورند که امکان دسترسی به طیف وسیعی از منابع و پایگاه های اطلاعاتی را در زمینه های مختلف در اختیار قرار می دهد. حال این سؤال مطرح است که آیا نظیر «کتابخانه های حقیقی»، منابع موجود در این محیط همواره قابل دسترس بوده و بدون تغییر باقی می ماند. به تعبیر دیگر آیا به منبعی که دیروز در این محیط الکترونیکی استناد کرده ایم، فردا نیز می توان دسترسی پیدا کرد. مباحث مرتبط با از بین رفتن، ناپدید و غیر قابل دسترس شدن اطلاعات رقمی در شصت و چهارمین همایش سالانه ایفلا در سال ۱۹۹۸ مورد بحث و بررسی قرار گرفت.^۱ به طور کلی، چند مشکل اساسی در رابطه با استناد به منابع الکترونیکی در اینترنت را می توان شناسایی کرد:

۱.۲. ناپدید شدن و یا از بین رفتن اطلاعات در اینترنت: هم اینک، حجم بسیار زیادی از اطلاعات الکترونیکی به دلایل مختلف برای همیشه از بین می رود و دیگر نمی توان به آنها دسترسی پیدا کرد. برخی از سازمان ها و شرکت ها هیچ تعهد اجرایی در خصوص در دسترس قرار دادن اطلاعات الکترونیکی در مدت زمان طولانی از طریق اینترنت از خود نشان نمی دهند. بنابراین، با تغییر سیاست سازمان ها و یا بر شکست شدن آنها و یا به دلایل دیگر، اطلاعاتی که در گذشته از طریق اینترنت قابل دسترس بوده است، می تواند در این محیط برای همیشه از بین برود، ناپدید شود، و یا غیر قابل دسترس گردد. برای مثال، چکیده مقالات مجله Online Review & CD-ROM که در گذشته از طریق نشانی الکترونیکی <http://www.learned.co.uk/li/publications/asp> در وب برای کلیه استفاده کنندگان قابل دسترس بود؛ هم اینک در دسترس نمی باشد. در واقع، ناشر این مجله تخصصی سیاست خود را در قبال در اختیار قرار دادن چکیده مقالات تغییر داده است. بنابراین، اگر محقق در گذشته به چکیده یکی از مقالات این مجله در شبکه جهانی وب استناد کرده باشد و نشانی فوق را به عنوان «نشانی دسترسی» در استناد خود ذکر کرده باشد، دیگر علاقه مندان نمی توانند به آن دسترسی پیدا کنند.

۲.۲. تغییر محتوای اطلاعات در اینترنت: یکی دیگر از مشکلات استنادهای پایدار به منابع الکترونیکی در اینترنت این است که محتوای اطلاعات در این محیط می تواند دائماً مورد اصلاح و یا بازنگری قرار گیرد و استناد پایدار به آنها را دچار مشکل کند. از این رو، ممکن است محتوای اطلاعاتی که قبلاً آن را در یک اثر مورد استناد قرار داده ایم، پس از مدتی تغییر داده شود.

۱. تری کانی. «عصر تاریک دیجیتال، چالش حفاظت از اطلاعات الکترونیکی». ترجمه کیوان کوشا. گزیده مقالات ایفلا (دانمارک: ۳۱/ اوت - ۵ سپتامبر ۱۹۹۷). - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۸: ص. ۲۶۸-۲۵۰.

چنین مشکلی به ویژه در مورد سایت‌های آماری و خبری بیشتر مشاهده می‌شود. بدین ترتیب، اگر اطلاعات مورد نظر ما پس از مدت زمان کمی اصلاح و یا روز آمد شود، آنچه که ما به آن استناد کرده‌ایم با آنچه که هم اینک قابل دسترس می‌باشد، متفاوت خواهد بود.

۳.۲. تغییر نشانی دسترسی به منابع در اینترنت: تغییر نشانی دسترسی به منابع اطلاعاتی در اینترنت نیز می‌تواند مشکلاتی را برای استناد به این گونه منابع به وجود آورد. از این رو، بنا به دلایل مختلف نشانی دسترسی به اطلاعات در این محیط می‌تواند تغییر داده شود و سازوکاری برای دسترسی به نشانی جدید پیش بینی نگردد. با این حال، در اغلب موارد استفاده کنندگان برای دسترسی به نشانی جدید منابع راهنمایی می‌شوند. برای مثال، با رجوع به نشانی قبلی سایت ایفلا (<http://www.nlc-bnc.ca/ifla>) استفاده کننده به نشانی جدید آن (<http://www.ifla.org>) هدایت می‌شود. حال اگر چنین سازوکاری چه به صورت خودکار و چه به صورت ارجاع به نشانی جدید پیش بینی نگردد، امکان دسترسی به اطلاعات استناد شده توسط دیگران امکان‌پذیر نخواهد بود.

۳. انواع رسانه‌های الکترونیکی

انواع محمل‌هایی که از طریق آنها اطلاعات الکترونیکی انتقال می‌یابند را می‌توان به رسانه‌های پیوسته و ناپیوسته تقسیم کرد:

۱.۳. رسانه‌های الکترونیکی پیوسته

- شبکه جهانی وب^۱
- پروتکل انتقال پرونده^۲
- تلنت^۳
- گوفر^۴
- پایگاه‌ها و شبکه‌های پیوسته

۲.۳. رسانه‌های الکترونیکی ناپیوسته

- دیسک فشرد
- دیسک ویدیویی رقمی^۵

1. World Wide Web

2. Listserv

3. File Transfer Protocol (FTP)

4. Discussion Groups

5. Telnet

6. Newsgroups

7. Gopher

8. Electronic Mail (E-mail)

9. Digital Video Disk (DVD)

- دیسکت

- نوار مغناطیسی

- دیگر پرونده‌های رایانه‌ای

۴. شیوه‌های استناد به منابع الکترونیکی

شیوه‌های مختلفی برای استناد به منابع الکترونیکی وجود دارند که برخی از مهمترین آنها عبارتند از:

- شیوه انجمن روانشناسی آمریکا^۱
- شیوه انجمن زبان‌های نوین^۲
- شیوه سازمان جهانی استاندارد^۳
- شیوه شیکاگو^۴
- شیوه ونگوور^۵
- شیوه لی و کرین^۶

با بررسی شیوه‌های فوق این نکته آشکار می‌شود که تقریباً تمامی آنها از لحاظ نقطه گذاری، استفاده از عناصر استنادی و محل قرارگیری آنها و موارد دیگر تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند. علاوه بر این، در ویرایش‌های مختلف برخی از شیوه‌های فوق نیز تغییرات اساسی مشاهده می‌شود.

۵. عناصر اصلی در استناد به منابع الکترونیکی

در ابتدا این نکته باید مورد تأکید قرار گیرد که به طور کلی تمامی شیوه‌های رایج استناد به منابع الکترونیکی در بسیاری از موارد نظیر انتخاب سرشناسه، استناد به منابع اطلاعاتی بدون نویسنده و یا با یک یا چند نویسنده و از این قبیل، از شیوه‌های استناد به منابع چاپی پیروی می‌کنند؛^۸ با این تفاوت که افزودن عناصر دیگری برای رفع مشکلات استناد پایدار به منابع الکترونیکی به ویژه در محیط اینترنت از اهمیت خاصی برخوردار است. این عناصر تقریباً در تمامی شیوه‌های مختلف استناد به منابع الکترونیکی مورد توجه و تأکید قرار گرفته‌اند:

۱. نوع رسانه ۲. تاریخ اصلاح یا روزآمدشدن ۳. نشانی دسترسی ۴. تاریخ مشاهده.

1. American Psychological Association (APA)

2. Modern Language Association (MLA)

4. Chicago Style

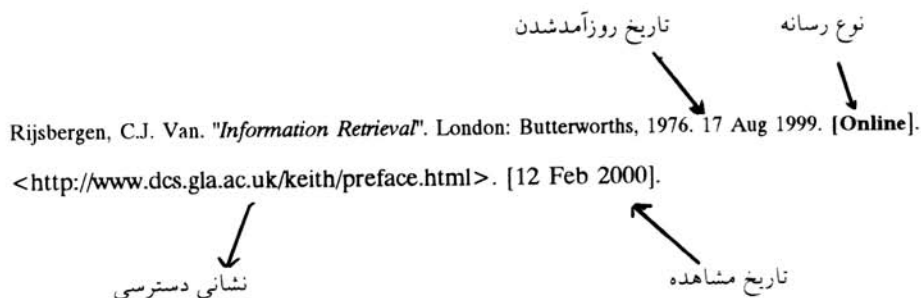
6. National Library of Medicine (NLM)

3. International Standard Organization (ISO)

5. Vancouver Style

7. Li and Crane

۸. برای اطلاعات بیشتر از شیوه استناد به منابع چاپی نگاه کنید به: عباس حری. آیین گزارش نویسی. تهران: دبیرخانه هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، ۱۳۷۱.

مثال ۱. نمونه استناد به کتاب قابل دسترس از طریق شبکه جهانی وب
همراه با عناصر اصلی استناد در آن

۱.۵. نوع رسانه: تقریباً در تمامی شیوه‌های استناد به منابع الکترونیکی، نوع رسانه‌ای که اطلاعات از طریق آن در دسترس قرار می‌گیرد، ذکر می‌شود. در بسیاری از شیوه‌های استناد به منابع الکترونیکی، برای نشان دادن نحوه در دسترس قرار گرفتن اطلاعات از طریق رسانه‌های پیوسته (شامل شبکه جهانی وب، گوفر، پروتکل انتقال پرونده، تلنیت و غیره)، از واژه پیوسته در میان کروشه [Online] استفاده شده است (مثال ۱). همچنین، برای نشان دادن رسانه‌های ناپیوسته، نام رسانه‌ای که از طریق آن اطلاعات در دسترس قرار گرفته است، ذکر می‌شود (مثال ۲).

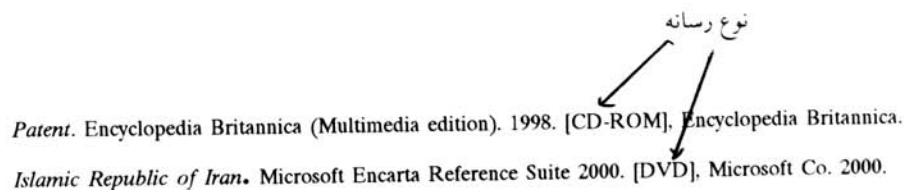
[CD-ROM] [دیسک فشرده]

[DVD] [دیسک ویدئویی دیجیتال]

[Magnetic Tape] [نوار مغناطیسی]

[Diskette] [دیسکت]

[Computer File] [پرونده رایانه‌ای]

مثال ۲. نمونه استناد به دایرةالمعارف‌های الکترونیکی بر روی دیسک فشرده و دیسک ویدئویی رقمی

۲.۵. تاریخ اصلاح یا روزآمد شدن: در بسیاری از شیوه‌های استناد به منابع الکترونیکی، آخرین تاریخی که اطلاعات مورد اصلاح یا بازنگری قرار گرفته است، ذکر شده است. این عنصر برای

استناد به اطلاعات قابل دسترس از طریق خدمات مختلف اینترنت از اهمیت خاصی برخوردار است، زیرا اطلاعات در این محیط می‌تواند دائماً مورد بازنگری و اصلاح قرار گیرد. تاریخ اصلاح یا روزآمد شدن می‌تواند به صورت Last Update یا Revised و از این قبیل مشاهده شود. ذکر تاریخ اصلاح یا روزآمد شدن در اینترنت از آنجایی اهمیت دارد که نشان دهندهٔ تاریخی است که اطلاعات به آن صورت در دسترس بوده، مشاهده و استناد شده است. در این میان، اطلاعات برخی از پایگاه‌ها و منابع اطلاعاتی در اینترنت می‌تواند به سرعت (هر روز و یا حتی ساعت) مورد بازنگری و اصلاح قرار گیرد (مثال ۳). از این رو، عدم ذکر تاریخ روزآمد شدن یا اصلاح اطلاعات استنادها به برخی از منابع اطلاعاتی اینترنت، می‌تواند این نوع استنادها را با مشکلاتی مواجه سازد. تاریخ روزآمد شدن اطلاعات در اینترنت اغلب به صورت‌های ذیل مشاهده می‌شوند:

Last update Jan 1999

Updated 3 Feb 2000

Last revised 12:00 GMT 14 Dec 1999

برای مثال، سایت وب خبرگزاری رویتر در پایین برخی از صفحات خود روز، ماه، و حتی ساعت روزآمد شدن اخبار و اطلاعات را ذکر می‌کند:

نشانی دسترسی تاریخ اصلاح یا روزآمد شدن

"Focus-Spain Aznar Savours Historic Election Win". 13 March 2000 08:04 GMT.
Reuters web site. [Online]. <<http://www.reuters.com/news>>. [13 March 2000]

مثال ۳. نمونهٔ استناد به یک خبر همراه با روز، ماه و ساعت روزآمد شدن آن

۳.۵. نشانی دسترسی: در تمامی شیوه‌های استناد به منابع الکترونیکی عنصر نشانی دسترسی برای راهنمایی خوانندگان جهت دسترسی و مکان یابی اطلاعات الکترونیکی مورد استفاده قرار می‌گیرد. این نشانی می‌تواند مبتنی بر خدمات مختلف اینترنت و شبکه‌های پیوسته ذکر شود. این نکته باید مورد تأکید قرار گیرد که تنها تفاوت استناد به منابع الکترونیکی در اینترنت، مرتبط با نشانی دسترسی خدمات مختلف آن است. همان طوری که مشاهده می‌شود برای دسترسی به

هر یک از خدمات اینترنت شامل شبکه جهانی وب، گوفر، پروتکل انتقال پرونده، تلنت، لیست سرو و غیره باید از پروتکل خاص آنها استفاده کرد. برای نمونه، برای اتصال به شبکه جهانی وب، گوفر، پروتکل انتقال پرونده، تلنت و لیست سرو به ترتیب باید از پروتکل های اچ تی تی پی^۱، گوفر، اف تی پی^۲، تلنت و یوزنت^۳ استفاده کرد. بنابراین، در استناد به منابع اطلاعاتی قابل دسترس از اینترنت باید نام پروتکلی که اطلاعات از طریق آن در دسترس قرار گرفته و مشاهده شده است، آورده شود. برای درج نشانی دسترسی در استنادها بهتر است این نشانی در سطر جداگانه ای میان علائم < > آورده شود (مثال ۱ و ۳).

شیوه کلی درج نشانی دسترسی خدمات مختلف اینترنت (از چپ به راست) شامل شبکه جهانی وب، گوفر، پروتکل انتقال پرونده، تلنت بدین صورت می باشد:

نام فایل های فرعی/نام فایل/نام مسیر/نام سایت//نام پروتکل

<http://www.nlc-bnc.ca>

نشانی دسترسی در شبکه جهانی وب

<gopher://ftp.std.com/11/obi>

نشانی دسترسی در گوفر

<ftp://ftp.germany.eu.net/pub/books/carroll>

نشانی دسترسی در پروتکل انتقال پرونده

<telnet://pac.carl.org>

نشانی دسترسی در تلنت

<listserv@uhupvm1.uh.edu>

نشانی دسترسی از طریق خدمات لیست سرو

<DIALOG/Everyman's Encyclopedia (file 182)>

نشانی دسترسی از طریق شبکه های پیوسته

۴.۵. تاریخ مشاهده: تقریباً در تمامی شیوه های استناد به منابع الکترونیکی، تاریخ مشاهده منبع الکترونیکی مورد تأکید قرار می گیرد، زیرا این تاریخ نشان دهنده زمانی است که اطلاعات به آن صورتی که مورد استناد قرار گرفته قابل دسترس بوده و مشاهده شده است و هر گونه تغییر و دگرگونی در محتوی و یا ناپدید شدن اطلاعات در آینده نمی تواند استناد محقق به منابع الکترونیکی مختلف را زیر سؤال ببرد. ذکر تاریخ مشاهده به ویژه هنگامی که اطلاعات الکترونیکی در اینترنت برای همیشه ناپدید می شوند و یا نشانی دسترسی به آنها تغییر پیدا می کند از اهمیت برخوردار است. در اغلب شیوه های استناد به منابع الکترونیکی، تاریخ مشاهده

1. HTTP (HyperText Transfer Protocol)

2. FTP (File Transfer Protocol)

3. Usenet

اثر در میان گروه با ذکر روز، ماه و سال استناد آورده شده است (مثال ۱ و ۳).

[25 Nov 1998]

[۱۳۷۸/۱۲/۸]

[19 Jan 2000]

[۱۳۷۹/۱/۱۷]

۶. شیوه پیشنهادی استناد به منابع الکترونیکی

همان طوری که قبلاً اشاره شده، شیوه‌های مختلفی برای استناد به منابع الکترونیکی وجود دارند که تقریباً تمامی آنها تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند؛ از این رو، در این بخش سعی بر آن است تا به جای انتخاب و معرفی هر یک از شیوه‌های استنادی موجود با توجه به عناصر اصلی استنادی در آنها، یک شیوه پیشنهادی به منظور یکسان سازی و یکنواختی در استنادها ارائه گردد^۱.

۱.۶. استناد به اطلاعات در شبکه جهانی وب

در بخش‌های قبل، این نکته مورد تأکید قرار گرفت که تنها تفاوت استناد به خدمات مختلف اینترنت شامل شبکه جهانی وب، گوفر، پروتکل انتقال پرونده و تلنت، در پروتکل خاص آنها است (نگاه کنید به بخش ۳.۵)؛ بنابراین، در این قسمت تنها مثال‌هایی برای نشان دادن نحوه استناد به منابع اطلاعاتی در شبکه جهانی وب آورده شده است که در واقع می‌توان از آنها برای استناد به سایر خدمات اینترنت نیز استفاده کرد.

۱.۱.۶. استناد به صفحه اصلی^۲

۱.۱.۱.۶. متعلق به شخصی خاص

نام خانوادگی، نام صاحب صفحه اصلی. [ذکر واژه صفحه اصلی/Homepage]. تاریخ انتشار یا آخرین ویرایش صفحه (در صورت موجود بودن). [نوع رسانه]. <نشانی دسترسی>. [تاریخ مشاهده].

– Bradley, Phil. [Homepage]. 12 Nov 1999. [Online].

<<http://www.phib.com>>. [4 Apr 2000]

۱. شیوه‌هایی که مورد بررسی قرار گرفته‌اند عبارتند از شیوه انجمن روانشناسی آمریکا، شیوه انجمن زبان‌های مدرن، شیوه سازمان جهانی استاندارد و شیوه شیکاگو.

- کوشا، کیوان. [صفحه اصلی]. بهمن ۱۳۷۸. [پیوسته]
<http://www.geocities.com/kayvan_k_2000/cv.html>. [۱۳۷۹/۱/۱۴].

۲.۱.۱.۶. متعلق به سازمان یا نهادی خاص

عنوان سایت. [ذکر واژه صفحه اصلی/Homepage]. تاریخ انتشار یا آخرین ویرایش
(در صورت موجود بودن). [نوع رسانه]. <نشانی دسترسی>. [تاریخ مشاهده].

- The American Society for Information Science. [Homepage]. 1 Jan 2000. [Online].
<<http://www.asis.org>>. [16 Feb 2000].

- مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران. [صفحه اصلی]. [پیوسته]
<<http://www.irandoc.ac.ir>>. [۱۳۷۸۱۲/۲۳].

۲.۶. استناد به مقالات و چکیده ها

۱.۲.۶. مقالات الکترونیکی مجلات چاپی

نام خانوادگی، نام مؤلف مقاله. «عنوان مقاله». نام مجله، دوره، شماره، ماه و سال:
شماره صفحه. [نوع رسانه]. <نشانی دسترسی>. [تاریخ مشاهده].

- Chau, May Y. "Computer Supported Concept Maps: Excellent Tools for Enhancing Library
Workshop Presentations". **LIBRES: Library and Information Science**, Vol. 8, Issue. 2, Sep
1998: p. 12. [Online].
<<http://bubl.ac.uk/journals/lis/kn/libres/vo8no298/may.htm>>. [28 Jan 2000].

- اردلان، پروین. «زنان از سازمان های سیاسی دانشجویی گریزانند، چرا؟». زنان، شماره ۴۹،
آذر ۱۳۷۷: ص. ۲. [پیوسته].
<<http://www.angelfire.com/ok2/gooya2/z1.html>>. [۱۳۷۸/۱۲/۲۵].

۲.۲.۶. مقالات مجلات الکترونیکی

نام خانوادگی، نام مؤلف مقاله. «عنوان مقاله». نام مجله، دوره، شماره، ماه و سال:

شماره صفحه (در صورت موجود بودن). [نوع رسانه]. <نشانی دسترسی>. [تاریخ مشاهده].

- Sullivan, Danny. "The New Meta Tags are Coming - Or Are They?". **The Search Engines Reports**, Dec 4 1997. [Online].
<<http://www.SearchEngineWatch.com/sereport/9712-metatags.html>>. [15 Feb 2000].

۳.۲.۶. مقالات قابل دسترس از طریق سایت‌ها یا صفحات خانگی

نام خانوادگی، نام مؤلف مقاله. «عنوان مقاله». نام سایت یا صفحه خانگی، تاریخ انتشار یا آخرین روز آمدن. [نوع رسانه]. <نشانی دسترسی>. [تاریخ مشاهده].

- Tong, Josie and Philip, Brenda. "Citation Style Guides for Internet and Electronic Sources". **University of Alberta Libraries**, 21 Dec 1998. [Online].
<http://www.library.ualberta.ca/library_html/help/pathfinders/style.html>. [3 Jan 2000].

۴.۲.۶. مقاله در روزنامه‌های پیوسته

نام خانوادگی، نام مؤلف. «عنوان مقاله». نام روزنامه، شماره، روز ماه سال: شماره صفحه (در صورت موجود بودن). [نوع رسانه]. <نشانی دسترسی>. [تاریخ مشاهده].

- Boyer, Dave. "Republicans Not Eager to Repeal Gore Gas Tax". **The Washington Times**, Wednesday, 15 Mar 2000. [Online].
<<http://www.washtimes.com/national/default-2000315225045.htm>>. [17 Feb 2000].
- صالحی، جواد. «بنیادهای مشروعیت سیاسی در ایران». **صبح امروز**، شماره ۲۳۸، دوشنبه ۲۵ بهمن ۱۳۷۸. [پیوسته].
<<http://nasim.net/emrooz/781125/html/idea.html#new1>>. [۱۳۷۸/۱۱/۲۶].

۵.۲.۶. مقاله در دایرة المعارف‌های پیوسته

نام خانوادگی، نام مؤلف مقاله. «عنوان مقاله». نام دایرة المعارف پیوسته، تاریخ انتشار یا آخرین ویرایش. شماره صفحه (در صورت موجود بودن). [نوع رسانه]. <نشانی دسترسی>. [تاریخ مشاهده].

- Estabrook, Leigh S. "Library". **Encyclopedia Britannica Online**, Feb 2000. [Online].
http://search.eb.com/bol/topic?artcl=106477&seq_nbr=1&page=p&1scn=2. [17Feb 2000].
- "Islam". **Compton's Encyclopedia Online**, Oct 1999. [Online].
<http://www.optonline.net/plweb/cgi/fastweb?getdoct+view1+arts002+2679+9++iran>.
 [17 Feb 2000].

۶.۲.۶. مقاله کنفرانس یا سمینار

نام خانوادگی، نام مؤلف. «عنوان مقاله». عنوان سمینار یا همایش (محل و تاریخ برگزاری روز، ماه و سال). تاریخ انتشار یا آخرین ویرایش: شماره صفحه (در صورت موجود بودن). [نوع رسانه]. >نشانی دسترسی <. [تاریخ مشاهده].

- Panyarachum, Anand. "Reaching the Information Gateways: An Unfinished Task".
65th IFLA Council and General Conference (Bangkok: August 20-28 1999).
 17 Aug 1999. [Online].
<http://www.org/IV/ifla65/papers/1444-109e.htm>. [20 Feb 2000].

۶.۲.۷. استناد به چکیده مقالات

نام خانوادگی، نام مؤلف. «عنوان مقاله». [ذکر واژه چکیده]. نام مجله، دوره، شماره، ماه و سال: شماره صفحه (در صورت موجود بودن). [نوع رسانه]. >نشانی دسترسی <. [تاریخ مشاهده].

- Hirsh, Sandra G. "Children's Relevance Criteria and Information Seeking on Electronic Resources". [Abstract]. **Journal of American Society for Information Science**, Vol. 50, No. 14, Dec 1999: p. 1265-1283. [Online].
<http://www.asis.org/Publications/JASIS/V50n1499.html>. [22 Feb 2000].

۶.۲.۸. استناد به چکیده مقالات در پایگاه اطلاعاتی کتابشناختی

نام خانوادگی، نام. «عنوان مقاله». [ذکر واژه چکیده]. نام مجله، دوره، شماره، ماه و سال: شماره صفحه (در صورت موجود بودن). نام پایگاه اطلاعاتی که چکیده از طریق آن در دسترس قرار گرفته است. [نوع رسانه]. >نشانی دسترسی <. [تاریخ مشاهده].

- Bornman, H. "Hypermedia, Multimedia and Hypertext: Definitions and Overview". **Electronic Library**, Vol. 11, No. 4/5, August/Oct 1993: p. 259-268. **LISANet**. [Online].
<<http://www.lisanet.co.uk>>. [4 Apr 2000].

۳.۶. استناد به کتاب و مجموعه مقالات

نام خانوادگی، نام مؤلف. **عنوان کتاب**، محل نشر: ناشر، تاریخ انتشار. تاریخ آخرین ویرایش (در صورت موجود بودن). [نوع رسانه]. >نشانی دسترسی<. [تاریخ مشاهده].

- Rijsbergen, C.J. Van. "Information Retrieval", London: Butterworths, 1976. 17 Aug 1999. [Online]. <<http://www.dcs.gla.ac.uk/keith/preface.html>>. [12 Feb 2000].
- "Proceedings of the Conference on the History and Heritage of Science Information Systems". Edited by Mary Elen Bowden, Trudi Bellardo and Robert V. Williams, Medford: Information Today, 1999. [Online].
<<http://www.chemheritage.org/HistoricalServices/ASISbook.pdf>>. [20 Feb 2000].

۴.۶. استناد به پایان نامه

نام خانوادگی، نام نویسنده. «**عنوان پایان نامه**»، مقطع تحصیلی و رشته، نام دانشکده، دانشگاه، سال دفاع. [نوع رسانه]. >نشانی دسترسی<. [تاریخ مشاهده].

- Fattahi, Rahmatollah. "The Relevance of Cataloguing Principles to the Online Environment: An Historical and Analytical Study", Ph.D Thesis in Library and Information Science, School of Information, Library and Archive Studies, University of New South Wales, 1997. [Online].
<<http://wilma.silas.unsw.edu.au/students/rfattahi/default.htm>>. [1 Jan 2000]

۵.۶. استناد به پایگاه‌های اطلاعاتی

نام پایگاه اطلاعاتی. [نوع پایگاه نظیر پایگاه کتابشناختی یا تمام متن]. [سالهای تحت پوشش]. تاریخ انتشار یا آخرین ویرایش. نام شرکت یا سازمان تولید کننده پایگاه. [نوع رسانه]. >نشانی دسترسی<. [تاریخ مشاهده].

- **ProQuest Digital Dissertations**. [Bibliographic Database]. [1999 - 2000]. Jan 2000. *Bell & Howall Information and Learning*. [Online].
<<http://wwwlib.umi.com/dissertations/main>>. [17 Feb 2000].
- **PubMed Free MEDLINE**. [Bibliographic Database]. [From the beginning -Jan 2000]. Jan 2000. *National Library of Medicine*. [Online].
<<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed>>. [18 Feb 2000].

۶.۶. استناد به نقد و بررسی کتاب

نام خانوادگی، نام نویسنده نقد. «عنوان و نام نویسنده اصلی اثر». [ذکر واژه نقد کتاب]. **عنوان** منبعی که نقد در آن منتشر شده است و اطلاعات مرتبط با آن، [نوع رسانه]. >نشانی دسترسی <. [تاریخ مشاهده].

- Gregory, Gwen. "Build Your Own Database by Peter Jacso and F. W. Lancaster". [Book Review].
Information Today, Vol.16, No. 9, October 1999: p. 63. [Online].
<<http://www.infoday.com/IT/oct99/IT-cont.htm>>. [19 Feb 2000].

۶.۷. استناد به گزارش

نام خانوادگی، نام نویسنده گزارش. «عنوان گزارش». [ذکر واژه گزارش] **عنوان** منبعی که نقد در آن منتشر شده است و اطلاعات مرتبط با آن.. [نوع رسانه]. >نشانی دسترسی <. [تاریخ مشاهده].

- Feldman, Susan. "Search Engines: The 1999 Conference". [Report]. **Information Today**, Vol. 16, No. 6, June 1999: 1. [Online].
<<http://www.InfoToday.com/it/Jun99/feldman.htm>>. [10 Jan 2000].

۶.۸. استناد به اطلاعات چندرسانه‌ای

نام خانوادگی، نام پدیدآورنده اطلاعات چندرسانه‌ای. «عنوان قطعه چندرسانه‌ای». [نوع اطلاعات چندرسانه‌ای شامل صوت، تصویر، ویدئو]. (نوع فرمت). تاریخ انتشار یا آخرین ویرایش (در صورت موجود بودن). [نوع رسانه]. >نشانی دسترسی <. [تاریخ مشاهده].

۸.۶.۱. استناد به فایل صوتی

- Mozart, Wolfgang Amadeus. "Symphony no 41 in 'Jupiter'". [Sound File]. (MIDI). [Online].
<<http://www.geocities.com/vienna/strasse/4660/MidiMozart>>. [10 Jan 2000].

۸.۶.۲. استناد به فایل تصویری

- Leyster, Judith. "The Concert". [Image File]. (JPEG). [Online].
<<http://www.nmwa.org/legacy/bios/bleyster.htm>>. [17 Feb 2000].

۸.۶.۳. استناد به فایل ویدیویی

- "U.N. Human Rights Chief Back in Moscow After Frustrating Trip to Chechnya" [Video File].
(Real). [Online].
<<http://www.cnn.com/2000/world/europe/04/03/russia.chechnya.02/index.html>>. [3 April 2000].

۹.۶. پست الکترونیکی

در حال حاضر، هر روزه میلیون‌ها پست الکترونیکی در سراسر جهان میان افراد و سازمان‌ها تبادل می‌شوند. در این میان ارزش برخی از این نامه‌های الکترونیکی به قدری است که می‌توان به آنها در آثار مختلف استناد کرد.

نام خانوادگی، نام فرستنده نامه، <نشانی پست الکترونیکی فرستنده>. تاریخ ارسال نامه، روز، ماه و سال.

«موضوع نامه». نام و نام خانوادگی گیرنده نامه. <نشانی پست الکترونیکی گیرنده>.

- Shiri, Ali Asghar. <shiri@dis.strath.ac.uk>. 12 Feb 2000. "Electronic Journals in UK".
Personal Email to Kayvan Kousha. <Kousha@jsis.neda.net.ir>.

۱۰.۶. گروه‌های مباحثه

هم اینک گروه‌های مباحثه بسیاری در زمینه‌های مختلف وجود دارند که اعضای آنها از طریق امکانات پست الکترونیکی می‌توانند به تبادل نظر، طرح سؤال و پاسخگویی و اظهار نظر در

زمینه موضوعی خاص پردازند. از این رو، این امکان وجود دارد که با طرح سئوالی خاص در گروه‌های مباحثه از طریق امکانات پست الکترونیکی از سوی افراد هم علاقه به تبادل نظر با دیگران پرداخت.

نام خانوادگی، نام فرستنده پیام به گروه مباحثه. «موضوع پیام». «نشانی پست الکترونیکی گروه مباحثه» تاریخ روز، ماه سال دریافت پیام از گروه مباحثه. نام و نام خانوادگی دریافت کننده. «نشانی پست الکترونیکی دریافت کننده» عنوان گروه مباحثه. «نشانی دسترسی به گروه مباحثه» (در صورت موجود بودن).

- James, Smith. "Books and Journals". <maillist@see.message.for.address>. 15 Feb 2000.
DiscussionList Message to Kayvan Kousha.<Kousha@jsis.neda.net.ir>.The Web OPAC Fourm.
<<http://lwww.lights.com/webcats/webbbs/index.cgi>>.

۱۱.۶. گروه‌های خبری، خبرنامه‌های الکترونیکی و لیست سِروها

هم اینک گروه‌های خبری و خبرنامه‌های الکترونیکی بسیاری از طریق امکانات پست الکترونیکی قابل دسترس هستند که پس از مشترک شدن آنها می‌توان خبرها و اطلاعات مرتبط را دریافت کرد.

عنوان گروه خبری یا خبرنامه. «موضوع پیام فرستاده شده». تاریخ انتشار خبرنامه (در صورت موجود بودن). «نشانی پست الکترونیکی گروه خبری یا خبرنامه» تاریخ روز، ماه، سال دریافت.

نام و نام خانوادگی دریافت کننده. «نشانی پست الکترونیکی دریافت کننده».
«نشانی دسترسی به گروه خبری یا خبرنامه» (در صورت موجود بودن).

- CNET NEWS.Com Dispatch. "Windows 2000 on the Way". Monday, 14 Feb 2000.
<cnet-news@2.digital.cnet.com>. 14 Feb 2000. Electronic Newsletter To Kayvan
Kousha<kousha@jsis.neda.net.ir>. <<http://2.digital.cnet.com>>

۱۲.۶. رسانه‌های ناپیوسته (دیسک فشرده)

در حال حاضر پایگاه‌های اطلاعاتی علمی و تجاری بسیاری بر روی رسانه‌های ناپیوسته

قابل دسترس هستند و در بسیاری از موارد محققان برای انجام فعالیت‌های علمی به آنها رجوع می‌کنند. تنها تفاوت میان استناد به رسانه‌های ناپیوسته نظیر دیسک فشرده، دیسکت، دیسک ویدیویی دیجیتال، نوار مغناطیسی در نوع رسانه‌هایی است که از طریق آنها اطلاعات در دسترس قرار گرفته است (نگاه کنید به بخش ۶.۱)؛ از این رو، در این بخش مثال‌هایی برای استناد به منابع اطلاعاتی بر روی دیسک فشرده آورده شده است که در حقیقت می‌توان از آنها برای استناد به دیگر رسانه‌های ناپیوسته نیز استفاده کرد.

۱.۱۲.۶. استناد به مقالات بر روی دیسک فشرده

۱.۱.۱۲.۶. مقالات الکترونیکی مجلات چاپی

نام خانوادگی، نام مؤلف مقاله. «عنوان مقاله». نام مجله، ذکر واژه دیسک فشرده [CD-ROM]. دوره، شماره، ماه و سال: شماره صفحه.

– McCarry, John. "Bombay: India's Capital of Hope". **National Geographic**, [CD-ROM].

Vol. 187, No. 3, March 1995: p. 42-67.

۲.۱.۱۲.۶. مقالات مجلات الکترونیکی

نام خانوادگی، نام مؤلف مقاله. «عنوان مقاله». نام مجله، ذکر واژه دیسک فشرده [CD-ROM]. دوره، شماره، ماه و سال: شماره صفحه (در صورت موجود بودن).

– Hamill, Larry. "Guide to Desktop Publishing". **The Nautilus CD**, [CD-ROM].

Vol. 8-10, 3, October 1993: p. 2.

۳.۱.۱۲.۶. مقالات روزنامه‌ها

نام خانوادگی، نام مؤلف. «عنوان مقاله». نام روزنامه، ذکر واژه دیسک فشرده [CD-ROM]. شماره، روز، ماه سال: شماره صفحه (در صورت موجود بودن).

– Lyall, Sarah. "Britain Raises Barriers High Against the Asylum Seekers". **The New York Times**,

[CD-ROM]. Monday, April 3, 2000: p. 1.

۴.۱.۱۲.۶. مقالات دایرةالمعارف‌ها

نام خانوادگی، نام مؤلف مقاله. «عنوان مقاله». نام دایرةالمعارف، تاریخ انتشار یا آخرین

ویرایش. [ذکر واژه دیسک فشرده CD-ROM]. نام شرکت تولید کننده یا ناشر محصول.

- Halsey, Richard. "Information Science". **Encarta Encyclopedia**, 2000, [CD-ROM]. Microsoft Co.
- "Iran". **Grolier Multimedia Encyclopedia**, 1998, [CD-ROM]. Grolier Interactive.

۲.۱۲.۶. استناد به چکیده مقالات در پایگاه اطلاعاتی کتابشناختی

نام خانوادگی، نام مؤلف مقاله. «عنوان مقاله». [ذکر واژه چکیده]. نام مجله، دوره، شماره، ماه، سال: شماره صفحه. ذکر نام پایگاه اطلاعاتی که چکیده از طریق آن در دسترس قرار گرفته است. [سالهای تحت پوشش]. [ذکر واژه دیسک فشرده CD-ROM]. شرکت تولید کننده یا ناشر محصول.

- Beheshti, Jamshid. "The Evolving OPAC". [Abstract]. **Cataloguing and Classification Quarterly**, Vol. 24, Issue 1/2, 1997: p. 163-185. Information Science Abstract. [1966-1998]. [CD-ROM]. Silver Platter Information.

۳.۱۲.۶. استناد به کتاب بر روی دیسک فشرده

نام خانوادگی، نام مؤلف کتاب. عنوان کتاب. [ذکر واژه دیسک فشرده CD-ROM]، محل نشر: ناشر، تاریخ نشر.

- Camarada, Bill. *Using Microsoft Word 2000*. [CD-ROM]. Indianapolis: Que, 1999.
- *The Oxford English Dictionary*. 2nd ed. [CD-ROM]. Oxford: Oxford University Press, 1992.

۴.۱۲.۶. استناد به پایگاه‌های اطلاعاتی بر روی دیسک فشرده

نام پایگاه اطلاعاتی. [نوع پایگاه نظیر پایگاه کتابشناختی یا تمام متن]. [سالهای تحت پوشش]. [ذکر واژه دیسک فشرده CD-ROM]. شرکت تولید کننده یا ناشر محصول.

- *Dissertation Abstract Ondisc*. [Bibliographic Database]. [1861-1998]. [CD-ROM]. Bell & Howell Information and Learning.

– *ProQuest Medical Library*. [Full Text Database]. [1994-2000]. [CD-ROM]. Bell & Howell Information and Learning.

مآخذ

1. "APA and MLA Citation Styles". **University of Texas**, 15 April 1995. [Online].
<<http://www.utexas.edu/depts/uwc/html/citation.html>>. [12 Oct 1999].
2. Burks, Steven. "Citing Internet and Electronic Sources". **Michael's College**, 23 July 1999. [Online].
<<http://personalweb.smcvt.edu/sburks/citings.htm>>. [14 Feb 2000].
3. Crane, Nancy. "Electronic Sources: MLA Style of Citation". **The University of Vermont**, 29 Oct 1999. [Online].
<<http://www.uvm.edu/~ncrane/estyle/mla.html>>. [30 Dec 1999].
4. Crouse, Maurice. "Citing Electronic Information in History Papers". **The University of Memphis**, 7 Sep 1999. [Online].
<<http://www.wilpaterson.edu/wpcpages/library/citing.htm>>. [28 Dec 1999].
5. "Cybercitations in Hawaii's Schools". **University of Hawaii**, March 19997. [Online].
<<http://kalama.doe.hawaii.edu/hern95/rt007>>. [28 Dec 2000].
6. Delaney, Robert. "Citation Style for Research Papers". **Long Island University**, [Online].
<<http://liunet.edu/cwis/cwp/library/workshop/citation.htm>>. [23 Feb 2000].
7. "Electronic Reference Formats Recommended by the American Psychological Association". **APA Journals**, 19 Nov 1999. [online].
<<http://www.apa.org/journals/webref.html>>. [2 Jan 2000]
8. Glick, David. "Chicago style Database Citation Examples". **Huie Library**, 8 Feb 1999.[Online].
<http://Library.edu/e_resources/e_library/citation_styles/chicago/database.htm>. [1April 2000].
9. Gunnets, Claire and Welling, Shielda. "MLA Style: Paper and Electronic". **Kingwood College Library**, 9 Nov 1999. [Online].

<<http://www.nhmccd.edu/contracts/lrc/kc/mlastyle.htm>>. [30 Nov 1999].

10. Tong, Josie and Philip, Brenda. "*Citation Style Guides for Internet and Electronic Sources*". **University of Alberta Libraries**, 21 Dec 1998. [Online].
<http://www.library.ualberta.ca/library_html/help/pathfinders/style.html>. [3 Jan 2000].

11. Wagner, K. "*Guide for Citing Electronic Information*". **William Paterson University of New Jersey**, 13 May 1999.[Online].
<<http://www.wilpaterson.edu/wpcpages/library/citing.ht>>. [4 Oct 1999].